

ÍRÓK EGY VÁROS FALAI KÖZÖTT

Sokat vitatott kérdés a szellemi élet csaknem minden vonalán, hogy az alkotó számára termékenyítő és vonzó talajt jelenthet-e a vidéki város: a fővárosi lüktető élet hiánya, az esti csönd és a végtelen mezőkbe futó utcák. A kérdés még több kétséget rejt magában, ha a város neve mellett és említésekor az ember fülébe cseng a kissé magasról ereszkedően lefelé hajló és lefelé hangzó „nagyfalu” megjelölés, olyképpen, hogy ez nemcsak a város külső képére, de belső életére és a kövein élő ember lelkialkatára is vonatkozik.

Az emberöltők lépcsőin minden közösség, s vele minden helység magasabbra lép. Langyos korokban, poshadt légkörben meglehetősen lassú üteműek itt a léptek, de amikor a fejlődés, az erjedés, a forrás évei jönnek, az élet parancsára meggyorsulnak ezek a léptek, és az igényesebb, az időt átívelő és az elkövetkezendő további nemzedékeknek hirt adó alkotói tevékenység is kitereljesedik.

Szabadka is itt valahol — az egyik vagy a másik lépcsőfokon — található. Az irodalom oszthatatlan — ahogy Illyés Gyula mondja: nem egy sípon szól, de hangjai valahol mindig találkoznak, s ha az alkotói szándék egyfelé tereli őket, mindig egybefonódnak. Talán ebben lehető meg a szabadkai írók alkotói tevékenységének jellemzője a két háború között is, de sokkal hatványozottabban ma.

Koszolányi Dezső szülővárosában nem egy neves magyar és szerb-horvát író hagyta ránk írott üzenetét. Csáth Géza, Gyóni Géza, Somlyó Zoltán szabadkai éveit kötetek, naplójegyzetek, újságok és folyóiratok őrzik, s így találkozunk a szerb-horvát nyelvű kötetekben és lapokban Miroľjub, Mijo Mandić, Ivo Prčić és Milivoj Knežević nevével: gyűjtőkével és úttörőkével, akiktől nemcsak irodalmat, hanem az irodalom és az irodalmi szolgálat határtalan szeretetét is meg lehetett tanulni, s akik „sípjuk” sajátos hangján egy irodalmi életnek készítettek itt elő melegágyat. A lány hangú, olykor halk szavú polgári írók mellett bátor szavú munkásírók is jelentkeztek, akik a haladó szellem merész, őszinte hangját hozták magukkal, és bezörgettek a tünődésekbe merült olvasó ablakán. A haladó szellemű írók fellépése a két háború közti időszakra esett. Előbb a *Tovább* gyűjtötte maga köré a progresszív erőket, utána a *Híd* is ebből a városból indult el, hogy pár esztendő éres után a mozgalom erőteljes, merész hangú orgánuma legyen. Zmaj után a szerb-horvát és magyar írók testvéri együttműködésének első hajtásaival akkor találkoztunk; a műfordítások közelebb hozták az írókat az íróhoz, olvasót az olvasóhoz, hogy egyazon élet kétszámú kivetítői legyenek.

A második világháborút követő évek szabad közelebb még nagyobb lendületet kölcsönzött a szellemi vállalkozásokhoz, mert a szocialista társadalmi közösség a testvériség-egység szellemének érvényesítésével ledöntötte az emberek közé épített nacionalista, sovíniszta válaszfalakat: ember emberközelbe került. Nem a szétválasztó, hanem az összekötő elem, életérzés került a múlt romja, hamuja fölé. Szívósabb lett a munkavállalás, hívebb a hozzáállás (hisz amikor e ponton mindenki mindenkéért dolgozik, önmagáért is dolgozik) erősebb élni akarással. Ezt ma (ha nem is mindig egyforma hőfokon) a város irodalmi, képzőművészeti, zenei és színművészeti élete maradéktalanul tükrözi.

A gyűjtőhelyek talaja termékeny, termékenyítő és termékenyülő. Tarsolyában mindenki hordoz terveket, melyek közelebb állnak a valósághoz, mint az álmhoz, jóllehet Schiller csak az utóbbiban látta ezt: „Freiheit ist nur in dem Reich der Träume”. Mi a szabadságot a *valóságban* érezzük, éljük, olyan erővel, olyan intenzivitással, amennyire erőnkől telik. Az ember lett a maga szabadságának a megfogalmazója azokkal a szavakkal, melyeket anyja ölében tanult. Most az író, az alkotó tehetségétől függ, hogy mennyire tudja ezt maradandó művekbe ágyazni.

Gyűjtőhelyekről szóltam: az írókat az *Életjel* irodalmi előújság és a *Rukovet* c. folyóirat gyűjti egy közös műhelybe. Jóllehet mindaz, ami történik, nagyrészt e két gyűjtőhelyen a város falai között történik, az ősi köveken, az új művelődési otthonok, klubok pódiumain, a Népszínház színpadán, a százéves zeneiskola hang-

versenytermében, a Palicsi Képzőművészeti Találkozón, mégsem lehet önmagában élő, becsukódó szellemi életnek nevezni azt, ami itt zajlik, mert kitárulkozó és minden cselekvésében úgy egybefonódó, mint ahogy irodalmunk, zenénk, képzőművészetünk és színművészetünk szálai egyre finomabban, egyre igényesebben egybefonódnak, még akkor is, ha a formanyelvek és az ábrázolási módszerek olykor messze elkerülik egymást.

Az alkotó egyben közvetítő is, hogy a költő szavára válaszolva:

„Hát hogymint vagytok otthon, Pistikám?”

... elmondja őszintén, szép szóval mindennapi életét.

A két testvérváros találkozása ilyen testvéri elbeszélgetésben nem az első alkalom. Ebben a szellemben minél több lesz, annál igazabb lesz az emberi közelség. Most *husz* szabadkai író és költő, ki szerb-horvát és magyar nyelven szolgálja az irodalmat, ül le egy közös asztalhoz a *Tiszatáj* olvasójával. Író, költő szól az olvasóhoz, az élményt befogadóhoz, s az írott szó nyomán kezdi a beszélgetést. Lazar Merković októberi díjas költő és műfordító, aki több magyar író művét ültette át szerb-horvát nyelvre; Ivan Pančić, a fiatalabb nemzedék finom tollú poétája, Csépe Imre a legnépszerűbb vajdasági népi író, Kolozsi Tibor prózaíró, a *7 nap* főszerkesztője, Zákány Antal októberi díjas költő, Gulyás József, a palicsiludasi táj verselője, Ante Zolnaić, Jakov Kopilović és Petko Vojnić jeles művelői a szabadkai szerb-horvát költészetnek, Urbán János októberi díjas író és költő, aki a nép tiszta, őszinte hangján szól az olvasóhoz, Radovan Zdrale csiszolt tollú novellista, a *Rukovet* c. folyóirat főszerkesztője, Jan Kos és Josip Klarski, a Rukovet munkatársai, Kvazimodó Braun István prózaíró, drámaíró, kinek nem egy műve forró sikert aratott a szabadkai színpadon, Gajdos Tibor eredeti hangú prózaíró, Petkovics Kálmán, a fiatal nemzedék egyik legtehetségesebb riportere, Kopeczky László prózaíró, akinek szatirikus írásaiban a modern szatirikusok legszebb vonásaival találkozunk és Dér Zoltán költő, a gyűjtő, az *Életjel* lelkes szerkesztője és az irodalmi szolgálat egyik leghivebb teljesítője, aki ezért – bár még fiatal – fél életet áldozott.

De ez a röpké, lexikonszerű összefoglalás távolról sem ad teljes képet, mert sem idő, sem közlési tér nem elegendő ahhoz, hogy mindenki megszólaljon, aki nálunk (ebben a városban) alkot. Megközelítő képet akartunk adni, de még megközelítő sem lehet, ha nem említtem meg Bálint Vujkov októberi díjas prózaíró, neves horvát népmese gyűjtő nevét, aki népének egész szellemi hagyományát kötetekbe gyűjtötte, és Matija Poljakovićot, a kivételes tehetségű, októberi díjas drámaíró, aki műfajában eddig a legtöbbet adott.

Első lépés ez egy közös találkozóhoz az irodalmi folyóirai hasábjain. Nem beteljesülés ez még, hogy végre „találkoztunk az eszmebarikádokon”, de egy lépés az emberöltők lépcsőin, ha kicsiny is, mégis az, ami kimondott Ady, s ha lesz mélyebb visszhangja a szívekben is, akkor még közelebb kerülünk ahhoz a valósághoz, melynek nemcsak pusztá jelentéséből, hanem a szó teljes tartalmából és minden hangzójából kicsenghet a testvériség.

KOPECZKY LÁSZLÓ

KUTYÁK, MACSKÁK

KUTYA EB

avagy Floki a fővárosi kutyafesztiválon

Floki, a kitűnő riporter, a levegőbe szimatolt. Szíve megdobbant. Elérkezett a nagy pillanat. Gyakorlott zurnaliszta módjára ügyesen perdült-fordult, és behahant a kétlábú, zöldfejú teremőr mellett a csarnokba. Kint éppen a megnyitó beszédet mondták, s az ilyen megnyitó beszédre mondják általában, hogy „kell a kutyának!” – de ő már nem bírt izgalmával.

Reszkető inakkal, a meghatottságtól elhomályosuló szemekkel tekintett körül. Előtte sorakozott Európa kutyavilágának minden valamirevaló arisztokratája.

Félénken közelített Mirabelle de Caetrezhez.

– Ó, kisasszony – rebegette –, ki versenyezhet kedgy gyönyörűséges földig érő fülecskéivel! A kutyá teremtésit, dicsérik ők fennhangon, s vaj ki lenne még a kutyafülűek között, ki bundája pompáját magáénak mondhatná? Még a vak is elvakkantja magát, ha látja. Csak annyit mondhatok: Vau!